

Prezentace kriminality a trestání v médiích

Lucie Háková

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Republikový výbor pro prevenci kriminality

21. 10. 2021

Obsah:

- **projekt „Prezentace kriminality a jejího trestání v médiích“:** projekt IKSP, 2016-2021
- teoretické přístupy média – kriminalita
- základní výstupy empirických částí výzkumného projektu
- závěry a doporučení

Projekt „Prezentace kriminality a jejího trestání v médiích“

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016-2021

Cíl: analyzovat roli médií, konkrétně televizního zpravodajství, v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality v procesu legitimizování příslušných způsobů zvládání těchto rizik.

1. teoretický rámec základních kriminologických přístupů ke studiu médií, relevantních pro téma mediální reprezentace kriminality a trestání
2. kvantitativní obsahová analýza mediální reprezentace kriminality a jejího trestání
3. kvalitativní analýza divácké percepce kriminálních zpráv

Zpravodajské hodnoty podle Yvonne Jewkes

- **teorii zpravodajských hodnot** v souvislosti s reprezentací kriminality detailně rozpracovala **Yvonne Jewkesová** (2004):
  - Zjednodušení
  - Celebrity/vysoce postavené osoby
  - Sexuální podtext
  - Kulturní a prostorová blízkost s cílovým publikem
  - Násilí
  - Oběť nebo pachatel dítě
  - Potenciál vizuální prezentace
  - Poukázání na riziko nebo potenciální nebezpečí
  - Práh/hranice
  - Předvídatelnost

Tři základní kriminologické přístupy zabývající se vlivem médií na publikum

1. tradice kriminogenních médií
(Wertham; Bandura)
2. tradice morální paniky
(Stanley Cohen)
3. sociální konstruktivismus
(Georg Gerbner – kultivační teorie)

Kvantitativní OA televizního kriminálního zpravodajství

- Jak je v médiích prezentována kriminalita a její trestání?
- Jak se od sebe liší kriminální zpravodajství různých televizních stanic?
- Jak se kriminální zpravodajství proměnilo v čase?
- Jak se mediální reprezentace kriminality liší od statistických údajů?

Kvantitativní OA: výzkumný soubor

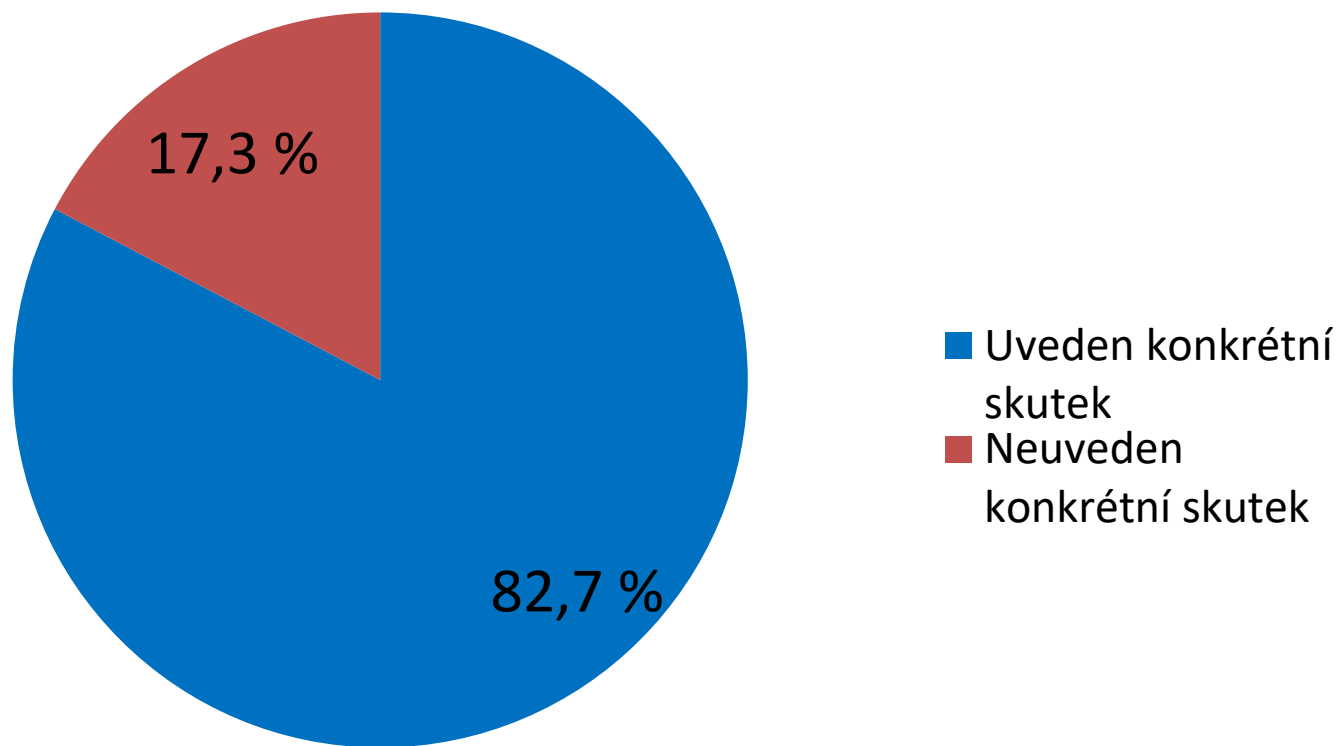
- několikastupňový náhodný výběr ve dvou časových obdobích (2000+2001, 2015+2016)
- metoda konstruovaného týdne
- Česká televize, Nova, Prima
- 1 886 kriminálních zpráv

Kriminální zprávy podle televizí

		Rok				
		2000	2001	2015	2016	Celkem
Česká televize	Abs.	52	77	147	144	420
	%	24,8	31,0	20,0	20,7	22,2
Nova	Abs.	100	75	242	216	633
	%	47,6	30,2	32,9	31,2	33,6
Prima	Abs.	58	96	346	333	833
	%	27,6	38,8	47,1	48,1	44,2
Celkem	Abs.	210	248	735	693	1 886
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

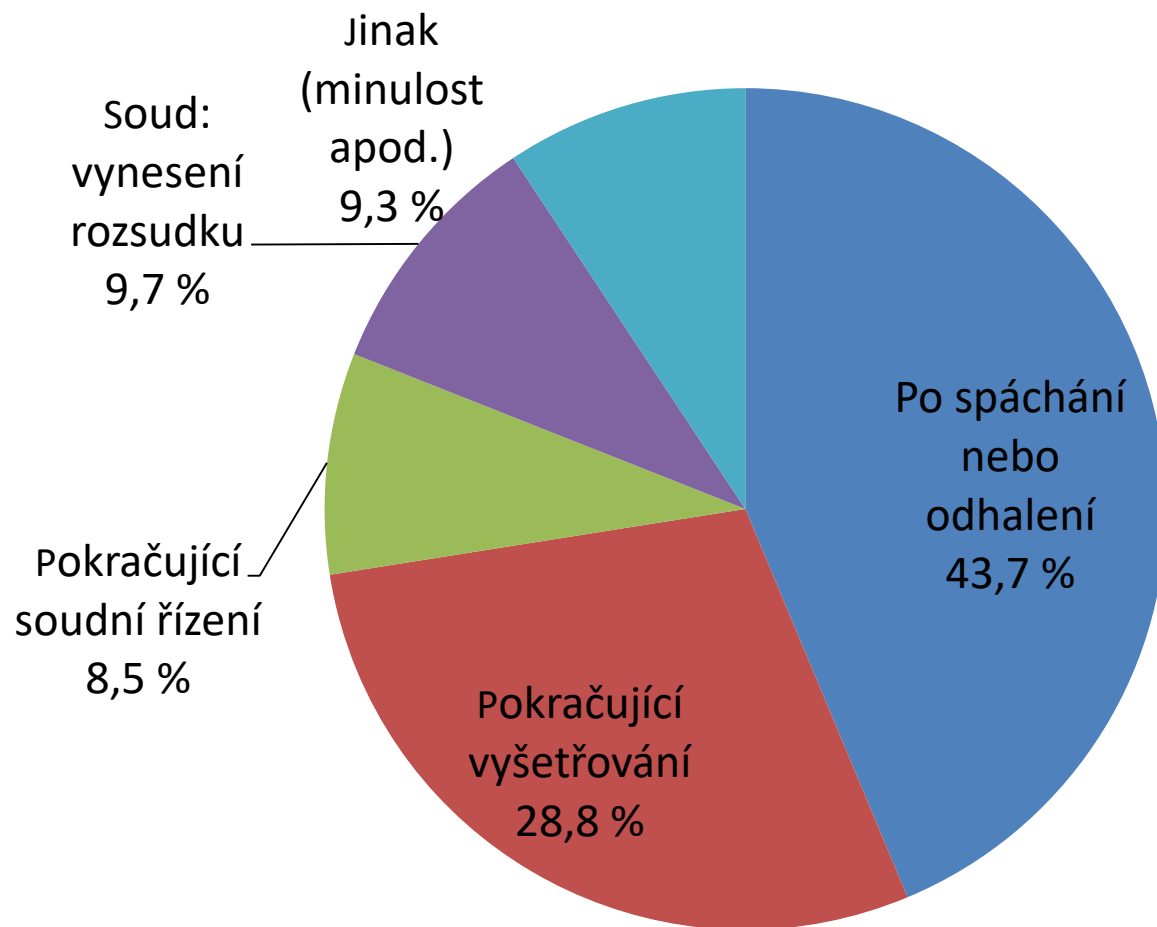

Přítomnost konkrétního kriminálního skutku

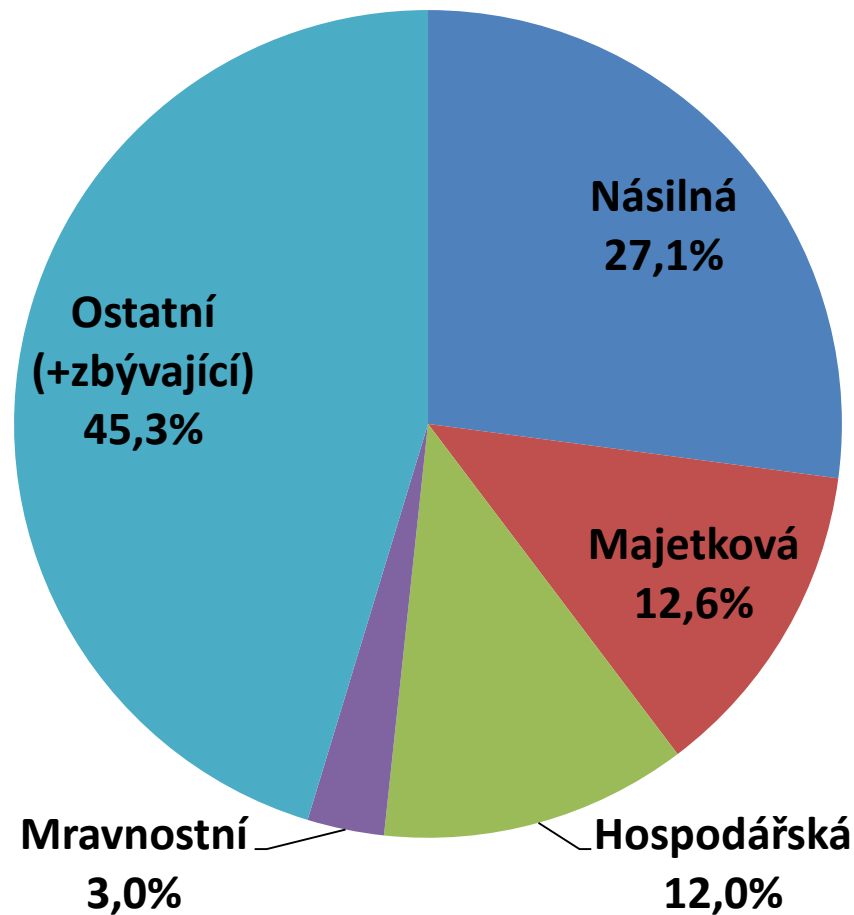
N = 1 560

Fáze skutku v kriminálních zprávách

N = 1 560

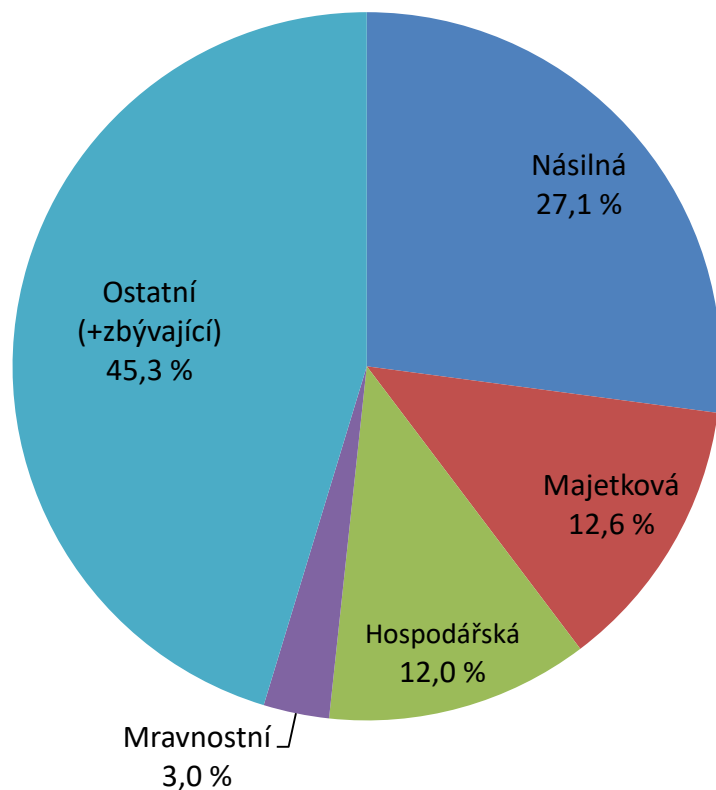
Druhy kriminality v kriminálních zprávách

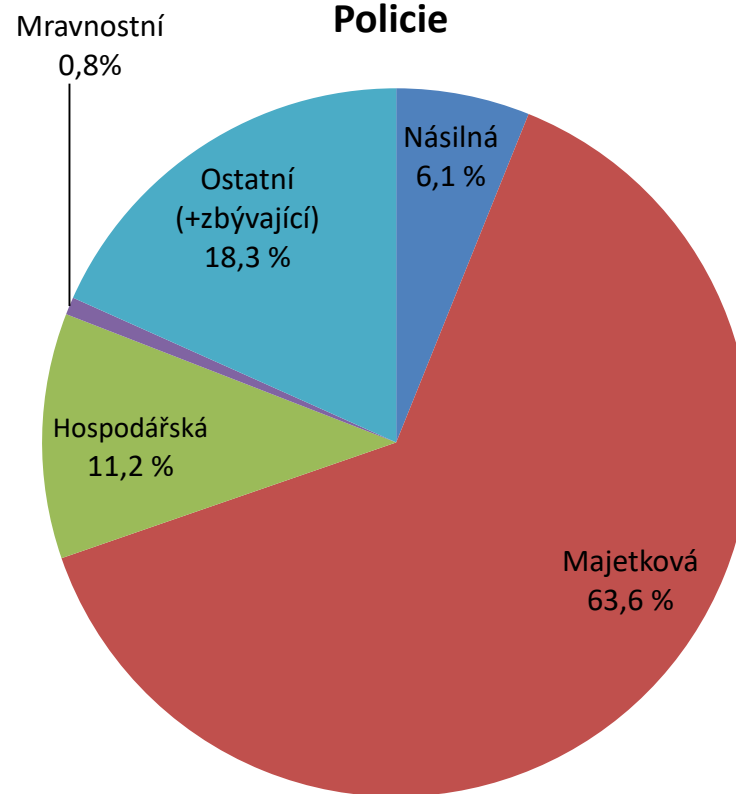
N = 1 552

Mediální realita vs. policejní data

Média

Policie

Kriminální zpravodajství podle televizí

Česká televize

- Konkrétní skutek
68,3 %

Nova

- Konkrétní skutek
80,4 %

Prima

- Konkrétní skutek
91,7 %

- Druhy kriminality podle televizí (v %)

Kriminalita	ČT	Nova	Prima
Násilná	17,7	30,5	28,6
Majetková	7,7	10,7	16,1
Hospodářská	25,3	11,1	7,2
Mravnostní	2,3	3,0	3,2
Ostatní	47,0	44,7	44,9

Nejčtetnější trestné činy podle televizí

(podíly v % v rámci jednotlivých televizí)

	ČT (N = 420)		Nova (N = 633)		Prima (N = 833)	
1.	podvod	10,7	vražda	14,2	ublížení na zdraví	19,4
2.	skutek spojený s dopravou	5,0	skutek spojený s dopravou	11,8	vražda	13,0
3.	vražda	4,8	ublížení na zdraví	8,2	skutek spojený s dopravou	12,0
4.	korupce	4,0	podvod	6,3	podvod	8,4
5.	ublížení na zdraví	3,8	požár, výbuch, jiná nehoda	4,9	požár, výbuch, jiná nehoda	7,4
6.	daňový delikt	3,6	krádež	4,4	krádež	7,1

Tresty: média vs. realita

(sloučená data 2000, 2001, 2015, 2016, v %)

	Kriminální zprávy	Uložené tresty
Nepodmíněný trest odnětí svobody	91,4	18,2
Podmíněný trest	6,0	60,5
Peněžitý trest	1,9	5,0
Trest domácího vězení	0,5	0,1
Trest obecně prospěšných prací	0,2	12,3

Délka nepodmíněného trestu: média vs. realita (v %)

	Kriminální zprávy	Uložené tresty
Do 1 roku včetně	4,0	63,6
Přes 1 do 5 let včetně	33,8	31,4
Přes 5 do 15 let včetně	44,8	4,8
Přes 15 let	12,8	0,2
Doživotí	4,6	0,02
Celkem	100,0	100,0

Kvalitativní analýza divácké percepce kriminálních zpráv

FOKUSNÍ SKUPINY

- 4 skupiny
- 27 lidí
- Věk: mladší (18-35 let) 13
starší (36-55) 14
- Vzdělání: méně vzdělaní (ZŠ, SŠ mimo gymnázia) 13
vzdělanější (VŠ, gymnázia) 14
- Bydliště: Praha 16 ; mimo Prahu 11

FOKUSNÍ SKUPINY

okruhy témat

- individuální vnímání a interpretace mediálních sdělení – kriminálních zpráv
- **mediální chování: odkud mají o kriminalitě informace**
- jak lidé vnímají stav, strukturu kriminality, její vývoj a trestání
- jak vnímají to, o čem a jak média informují
- interpretace konkrétních vybraných kriminálních zpráv
- **trestání: informovanost o trestání a postoje k němu**

Zdroje informací o kriminalitě

➤ INTERNETOVÉ ZPRAVODAJSTVÍ

➤ SOCIÁLNÍ SÍTĚ

➤ TELEVIZNÍ ZPRAVODAJSTVÍ

➤ TIŠTĚNÉ NOVINY, ČASOPISY

➤ OD ČLENŮ RODINY, PARTNERA/KY

➤ RÁDIO

➤ OD KOLEGŮ V PRÁCI

➤ OD PŘÁTEL

Informace o kriminalitě

- Mediální chování a tedy zdroje informací o kriminalitě se mění s věkem → to souvisí také se selekcí zpráv a vystavení jejich účinku, zdroje informací pro různé věkové kategorie odlišné

- ambivalence kriminální tematiky:

deklarované vyhýbání se kriminálním zprávám

„Já se snažím těm zprávám vyhýbat, protože samozřejmě to jenom člověka navodí do stavu nějaký nespokojenosti...”

„...mám to zaplý, ale neseďám si k tomu...”

„...snažím se jim vyhýbat, jsou moc negativní, bulvární...”

„Nesleduju zprávy na televizi vůbec, protože to je samá černá kronika...”

X reálný obsah mediálních sdělení

televizní zpravodajství: více než 20 % příspěvků se týká kriminality, trestné činnosti nebo obecně bezpečnosti;

oblíbenost filmů a seriálů s kriminální tematikou, přitažlivost tématu

Když se řekne KRIMINALITA...

- konkrétní trestné činy nebo skupiny TČ

*krádež; přepadení; korupce; loupež; násilná trestná činnost/násilí;
vražda; hospodářská kriminalita;...*

- další asociace spojené s trestnou činností

drogy; oběť; pachatel;...

- instituce spojené s bojem proti kriminalitě a trestáním

policie; soudy; vězení; trest;...

- pocity spojené s kriminalitou

strach; pocit strachu; ohrožení;...

Zájem o typy kriminálních zpráv

- VRAŽDY konkrétní velké kauzy
- NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST obecně
- POLITICKÉ KAUZY
- KORUPCE
- Teroristické útoky, konkrétní ohrožení bezpečnosti
- Hospodářská kriminalita (daňové úniky, zpronevěra, podvody,...)

Znalost trestů

1. TREST ODNĚTÍ SVOBODY
2. PODMÍNĚNÝ TREST
3. OBECNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE
4. PENĚŽITÝ TREST (myšleno též jako pokuta apod.)
5. DOMÁCÍ VĚZENÍ

Stejné pořadí znalosti trestů nám poskytlo i reprezentativní výzkumné šetření na obecné populaci ČR (IKSP, 2018).

Informace o trestání

- FG: tresty jsou neadekvátně mírné, deklarovaná podpora přísnějších trestů
- zjednodušené, jednorozměrné zobrazování a informování
- podporuje stereotypní představy
- zpravodajská hodnota: selhání trestu nebo jiný problém s tím spojený, veřejně známý aktér kauzy apod.

„Nikdo v televizi neřekne, že Vonásek byl zavřenej a už je deset let hodnej...”

„...já se o to celkem zajímám a nezaslechl jsem téma: pracujeme s vězni ve věznicích takto. (...) Prostě jsem to neslyšel, takovouhle věc.”

Informovanost o alternativních trestech

„...ono se to třeba využívá hodně, ale málo se o tom mluví..“

Alternativní tresty nenaplňují zpravodajské hodnoty (slabý potenciál jejich vizualizace; nejsou z hlediska zpravodajských hodnot dostatečně „fotogenické“ a dostatečně nosné pro příběh)

X

přesto překvapivé povědomí o alternativních trestech

- OPP
- Domácí vězení
- Probace

Závěry

- média = hlavní zdroj informací o kriminalitě pro veřejnost
- příběh atraktivnější než fakta
- stírá se hranice mezi realitou a fikcí
viz například také různé nové typy televizních pořadů, tzv. *crime reality TV programs*
(v ČR: Policie v akci)

- argumentace mediálními obsahy: pocit bezpečí/nebezpečí, strach z kriminality a argumentace zprostředkovanou mediální zkušeností s kriminalitou
- deklarované pocity beztrestnosti některých pachatelů
- důležité zprostředkovat relevantní informace (např. o uložených trestech, jejich smyslu, širších souvislostech apod.)

Celý výzkum k dispozici

Děkuji Vám za pozornost!

LHakova@iksp.justice.cz